

DÉLMAGYARORSZÁG

Péntek, 1940. X. 18.

KERESZTÉNY POLITIKAI NAPILAP

XVI. évfolyam 238. szám

Dugonics András

Ünnepet ül a magyar tudományos és irodalmi világ: Dugonics András születésének kétszázadik évfordulójához értünk. Voltak és lesznek talán nyugodtabb idők az ünneplésre, amikor csak a tudomány, csak a művészet hangjai és vonalai hullámanak át az emberi lelkeken. Voltak és lesznek talán szebb idők, amikor az örök, elmulthatatlan szépségek uralma teremti békét és nyugalmat a világon s amikor minden: a természet és ember azért köt szövetséget, hogy ápolója, művelője legyen a Szépnek, amelynek formái megnyilatkozásai egyedül maradandók minden viharban, minden pusztulásban. A művészet, a szépség ápolása nem könnyű feladat, hiszen nemcsak az antik világ hagyományait, hanem a történelmi korszakok emlékeit, hanem a fejlődő világ egyre változó arcát is őriznie és kifejeznie kell annak, aki a szépség szolgája, munkása akar lenni. S amíg egyszerűen fennáll a művészet művelésének ilyen tagozódása, addig másrésztől elötlünk az a végtelen sokszínűség, amelyet az egyes népek művészi törekvései, megkülönböztető kifejezési formái eredményeznek a művészet hatalmas szintézisében. Ez a sokszínűség mutatja meg legelőkeltebben, hogy nem lehet a művészetet egyetlen síkra állítani, nem lehet egy uniformizáló törekvés sorompójába szorítani, nem lehet egyoldalú tervek alapján elindítani úgy, mint egy befűtött mozdonyt: bemázolt tábla felmutatásával, vagy állandó sipjével hangjára. Nem új és nem is klasszikus lörvénye ez a művészetnek, hanem örök paragrafusa, irratlan hagyománya a koroknak a mult és a jövő viszonylatában.

Ennek a törvénynek jegyében lépett a művészet és a tudomány porondjára a kétszáz évvel ezelőtt született Dugonics András. Alig egy századdal előtte ért véget a kuruc-világ, amely annyi színnel gazdagította a magyar művészetet, amely a nép lelkének rimein és megrajzolt álmain keresztül annyi új vonást adott Európára, sőt az egész világra művészetének. Ami utána jött: már az élet uniformizálódása volt. Elnyomni, ha kell erőszakkal, ravasz engedékenységgel ha lehet azt, ami önálló, ami magyar akart lenni akár politikai, akár társadalmi, akár művészeti vonatkozásban. Egyetlen síkra állítani a magyar életet, egyetlen sínparon mozogni hagyni; azon a sínparon, amelyet a bécsi udvar fektetett le, amely Bécsből indult el és amely Bécsbe vezetett. A magyar szó és a magyar megnyilatkozás a budai, vagy a bécsi cenzúrán keresztül jutott csak az ország elé: minden, ami az igazságot, a valóságot akarta hirdetni, csak megcsontolt, vagy értelmetlenül homályosítva került ki a cenzorok tolla alól.

De ugyanakkor Európa másik oldalán megjelenik a híres Enciklopédia. Voltaire Vadembere könyörtelen, maró gunnyal botlik bele a guzsbaköltött világ ferdeségeibe, Rousseau Társadalmi szerződése az egyenlőség elvét hinti szét a termékeny talajba s ezek az eszmék végigrohannak minden országon és minden nép fölött. Itthon, Magyarországon Mária Terézia, majd II. József és később I. Ferenc uralkodói tettei foglalkoztatják kritikai szellemben a közvéleményt s ennek alapján egyre nagyobb tért hódít az a gondolat, hogy a magyarság élete, az élet minden megnyilatkozása s a megnyilatkozások formája ne idegen akarat tükröképe legyen, hanem a magyarság erejének és értékének bibliai kinyilatkoztatása. Ez az önálló nemzeti érzés teremtelte meg a magyar irodalmi életet: ez tette szinte kötelességgé a magyar nyelv művelését. Megszületnek a magyar nyelven írt újságok és folyóiratok, napvilágra kerül a magyar nemzeti színészet, a magyar irodalom küzdő síkjára lép Besenyei, Orczy Lőrinc, Barcsay Ábrahám, Anyos Pál, Péczeli József, Baróti Szabó Dávid, Rai-

Az orosz-török megnemtámadási szerződés tárgyalásának hírért megcáfolták

A Balkán helyzete a politikai érdeklődés előterében
Az esős idő ellenére csütörtökön sem szünetelt London bombázása

Berlin, október 17. A Német Távirati Iroda jelenti: Most érkezett jelentésekből a Német Távirati Iroda úgy értesül, hogy már a kora reggeli órákban további német bombavető repülőgépek indultak támadásra. Az első hullám már 9 óra 50 perckor elérte Londont és ledobta bombáit az előre kijelölt célokra. Az elért sikerről eddig még részletes eredmények nem érkeztek.

Azok a német repülőgépek, amelyek már visszatértek, a csütörtök reggel London ellen inté-

zett bombázó utjukról, újabb híreket közölnek az elért eredményekről. A Waterloo-hídtól északnyugatra több nehéz robbanóbomba csapott le. Ezek a bombák hatalmas romlásokat okoztak és a robbanás helyéről magasba nyuló kékes lángnyelvek csaptak fel. A Royal Albert-doktól északra és délre a robbanások folytán újabb tüzek keletkeztek s ezeket nem sokára hatalmas füstfelhők takarták el. Közvetlen megfigyelés alapján valószínűleg ismét jelentős anyagi károk keletkeztek.

Az esős időjárás csökkentette a bombák hatását

London, október 17. Az utóbbi éjszakák fokozott erejű légitámadásai súlyos nyomot hagytak a főváros különböző kerületeiben. A város képét sok új sebhely torzítja. A csütörtökre virradó éjszaka enyhülést hozott annyiban, hogy az esős időjárás csökkentette a gyújtóbombák hatását. A németek most gyakran használnak gyújtó-robbanóbombákat. Külön-

böző megnyilatkozásokból az a felfogás olvasható ki, hogy a fővárosnak el kell viselnie ezt a megpróbáltatást mindaddig, amíg meg nem találja az újabb német taktika és általában az éjszakai légitámadások hatékony ellenszerét, amit sajtókijelentések szerint állandóan keresnek.

Feladták London védelmét?

Madrid, október 17. A Nemzetközi Sajtó Tudósító jelenti: Az ABC című madridi lap londoni levelezője táviratozza, hogy az angolok, úgy látszik, feladták fővárosuk védelmét.

Angol katonai körökkel folytatott beszélgetései során a spanyol tudósító azt a benyomást szerezte, hogy az angol hadvezetőség nem sokra becsüli London stratégiai értékét. Ezzel szemben azt hangoztatják, hogy a főváros feladása nem jelent jóvátehetetlen veszteséget.

„Átmenetileg” tilos tudósításokat leadni London bombázásáról

Genf, október 17. A Német Távirati Iroda jelenti: Duff-Cooper, az angol tájékoztatásügyi

miniszter — jelenti Londonból — átmenetileg megtiltotta, hogy a legújabb német légitámadásról sajtótáviratokat közöljenek.

A németek új légvédelmi módszere

Berlin, október 17. A Német Távirati Iroda jelenti: Eddig még nem alkalmazott légvédelmi módszerrel lőttek le csütörtökre virradó éjjel egy angol repülőgépet a holland tengerparton. Mint a Német Távirati Iroda hiteles forrásból értesül, ott jelenleg egy újszerű fényszóró próbálnak ki. Ennek a fényszórónak rendkívüli fényereje először volt most a veszte az ellenséges gépnek. A brit bombázót a fényszóró rendkívül erős hatása és eddig még el nem ért sugárereje annyira meg-

nis, Révai, Virág Benedek és Dugonics András. Akik utánuk jönnek, már megmunkált talajon hintik el a magyar irodalmi élet kenyérmagvait.

Egyik tanára Gyöngyösi István munkáit ajándékozza Dugonicsnak s ettől kezdve a fiatal diákra az ellenreformáció korának ez a nagy magyar költője hat legerősebben, aki-ről Gvadányi — kétségtelenül lelkes tülzással — azt írta, hogy „nála nagyobb poétát magyar anya még nem szült.” De nem a költészet ragadja meg a képzetét Dugonicsnak, verses próbálkozásai gyenge és elfelejtett munkák, ellenben a Gyöngyösi-kultusznak lesz egyik legtürelemmelnebb, legizőbb magyarságu hirdetője. A Gyöngyösi-kultusz híveinek „pártprogramja” a bécsi törekvésekkel szemben: a magyar nyelvnek minden fórumon való érvényesítése, a magyar ruházat viselése, önálló magyar hadserg megteremtése, amely magyar vezényszavakra végzi kötelességét.

Ezekért a célokért küzd Dugonics András. Az „Etelka”, „Aranyperecek és Jolánka”, az „Etelka Karielben” című munkái ha téves

képet festenek is a magyar ősmultról, mégis felébresztik a nemzetben az érdeklődést a honfoglaló magyarság története iránt, a történelmi érték öntudatát plántálják bele a II. Józsefi reformjai miatt rendkívül fölzgatott magyarságba. Az új népi nyelvvel pedig kö-zelférközik az egész magyarság szívéhez az az iró, akinek minden sora, minden elindított munkája azt a művészeti célt szolgálja, tul a politikai irányzatot, hogy új színnel gazdagítsa a népek művészetét, hogy kiragadja népet az idegen akarat béklyóiból, hogy olyan folyamatot indítson el a magyar irodalomban, amelynek kiteljesedése Csokonai, Vitéz Mihályon, Kölcsey Ferencen, Katona Józsefen, Vörösmartyn, Aranyon, Vajdán, Kossuthon, Petőfin, Adyn és a többiekén keresztül a magyar önállóság és függetlenség soha nem szűnő harcaiban az újabb magyar ezerévek tégláit hordja össze, a szabad magyarság szabad jövőjét teremtsen meg. Dugonics András szelleme él és hat ma is, hiszen a nemzeti megújulás, amelynek előharcosa volt, szakadatlanul tart, az emlékezés és emlékeztetés látkája pedig örökkön ég... (M. F.)